

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

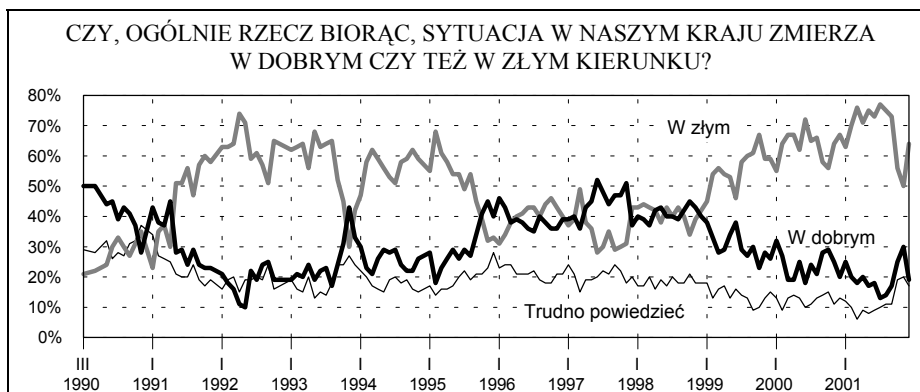
BS/173/2001

NASTROJE SPOŁECZNE W GRUDNIU

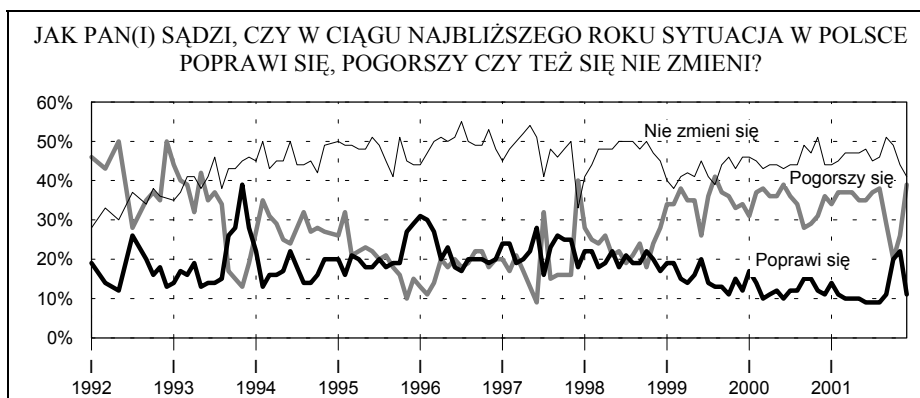
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2001

- Po odnotowanej w październiku i listopadzie poprawie grudzień przyniósł załamanie się nastrojów społecznych.
- Znacznie pogorszyły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju (11-punktowy spadek odsetka opinii pozytywnych i 14-punktowy wzrost negatywnych). Obecnie niemal dwie trzecie Polaków (64%) ocenia, że sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku, a jedna piąta (19%) jest przeciwnego zdania. Co szósty badany (17%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

- Znacznie pogorszyły się przewidywania dotyczące rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce w ciągu najbliższego roku (11-punktowy spadek odsetka optymistów i 13-punktowy wzrost pesymistów).

- Wyraźnie gorsze niż w listopadzie są oceny sytuacji politycznej (wzrost odsetka opinii negatywnych z 33% do 48%, spadek pozytywnych z 12% do 7%). Pogorszyły się też oceny kondycji zakładów pracy respondentów - opinie negatywne (39%, wzrost o 7 punktów) przeważają nad pozytywnymi (30%).
- Znacznie wzrósł pesymizm w przewidywaniach dotyczących sytuacji politycznej i gospodarczej oraz sytuacji na rynku pracy w najbliższym roku. Bardziej pesymistyczne są także prognozy dotyczące kondycji zakładów pracy respondentów oraz ogólnych warunków życia ich rodzin.

Grudzień przyniósł wyraźne załamanie się nastrojów społecznych¹. Po odnotowanej w październiku i listopadzie poprawie, którą należy wiązać z wyborami parlamentarnymi i zmianą układu sił politycznych, nastąpiło pogorszenie wielu wskaźników nastrojów społecznych - głównie tych (choć nie tylko), które po wyborach poprawiały się najbardziej spektakularnie i dynamicznie.

W stosunku do listopada znacznie pogorszyły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju oraz sytuacji politycznej, umocniła się negatywna ocena stanu gospodarki. Bardziej krytyczne niż przed miesiącem są też opinie o kondycji zakładów pracy respondentów. Utrzymują się ponadto szczególnie złe oceny sytuacji na krajowym i lokalnym rynku pracy, a prawie połowa osób aktywnych zawodowo liczy się z możliwością utraty pracy (choć w ostatnim miesiącu poczucie zagrożenia w tej dziedzinie nieco zmalało). Natomiast oceny ogólnych warunków życia rodzin i sytuacji materialnej gospodarstw domowych respondentów – mimo niewielkich wahań - od dłuższego czasu pozostają stabilne.

Grudniowe załamanie się nastrojów społecznych wyraża się też znacznym wzrostem pesymizmu w przewidywaniach dotyczących życia publicznego, przede wszystkim - rozwoju ogólnej sytuacji w kraju, a także sytuacji politycznej i gospodarczej oraz, co należałoby podkreślić, sytuacji na rynku pracy w najbliższym roku. Bardziej pesymistyczne są również prognozy odnoszące się bezpośrednio do sytuacji respondentów, a dotyczące kondycji ich zakładów pracy oraz ogólnych warunków życia ich rodzin.

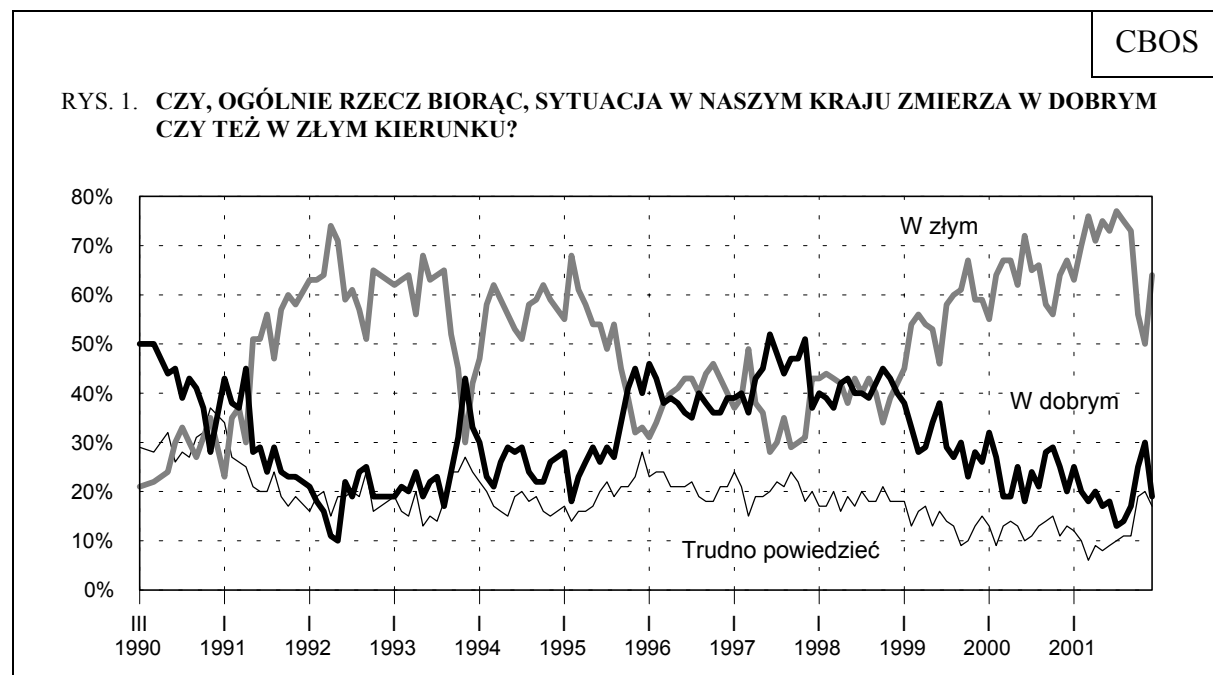
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (139) przeprowadzono w dniach 7-10 grudnia 2001 roku na liczącej 960 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

OCENY

W stosunku do listopada znacznie pogorszyły się **oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju** (spadek odsetka ocen pozytywnych o 11 punktów, wzrost negatywnych o 14 punktów). Obecnie niemal dwie trzecie Polaków (64%) ocenia, że sytuacja w kraju zmierza w złym kierunku, a jedna piąta (19%) jest przeciwnego zdania. Co szósty badany (17%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat. Pogorszenie się ocen rozwoju ogólnej sytuacji w kraju jest szczególnie widoczne na tle znacznej poprawy tego wskaźnika w dwóch poprzednich miesiącach.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
W dobrym	20	25	20	18	20	17	18	13	14	17	25	30	19
W złym	67	63	70	76	71	75	73	77	75	73	56	50	64
Trudno powiedzieć	13	12	10	6	9	8	9	10	11	11	19	20	17

We wszystkich grupach społecznych - niezależnie od deklarowanych poglądów politycznych i sympatii partyjnych, poziomu wykształcenia, dochodów, statusu społeczno-zawodowego, miejsca zamieszkania czy wieku - odnotowujemy wzrost krytycyzmu w ocenie rozwoju ogólnej sytuacji w kraju oraz zdecydowaną przewagę opinii negatywnych (zob. tabele aneksowe).

W stosunku do listopada najbardziej pogorszyły się oceny respondentów identyfikujących się z lewicą (17-punktowy spadek odsetka ocen pozytywnych, 18-punktowy wzrost negatywnych), choć liczba osób o poglądach prawicowych, które krytycznie oceniają kierunek rozwoju sytuacji w kraju, również znacznie wzrosła (o 14 punktów).

Tabela 2

Poglądy polityczne	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*							
	dobry				zły			
	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII
	w procentach							
Lewica	15	34	41	24	80	47	41	59
Centrum	17	20	25	18	72	60	57	65
Prawica	24	28	29	20	65	53	52	66
Nieokreślone	12	14	19	15	70	66	56	68
* Pominęto „trudno powiedzieć”.								

Opisana zależność przekłada się na potencjalne elektoraty. Znaczne pogorszenie ocen rozwoju sytuacji w Polsce odnotowujemy wśród wyborców SLD-UP (12-punktowy spadek odsetka opinii pozytywnych i 11-punktowy wzrost negatywnych), jednak nadal najlepiej oceniają oni rozwój sytuacji w kraju. Zbliżone są oceny wyborców koalicyjnego PSL, których opinie na ten temat niewiele się pogorszyły w ostatnim miesiącu. Znacznie gorsze są natomiast oceny sympatyków PO (spadek odsetka ocen pozytywnych i wzrost negatywnych po 14 punktów), a szczególnie - zwolenników PiS (13-punktowy spadek odsetka ocen pozytywnych i 23-punktowy wzrost negatywnych).

Tabela 3

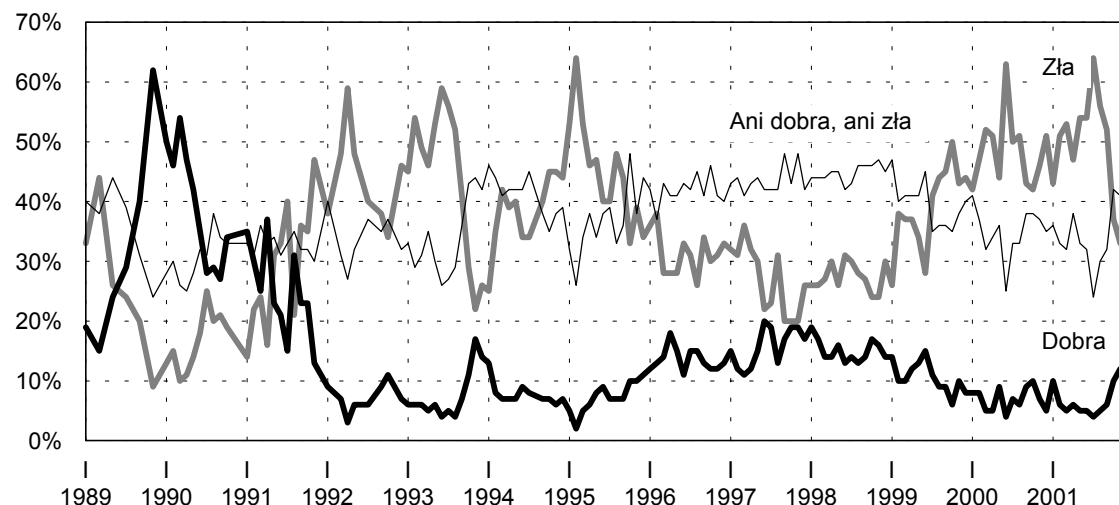
Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych*	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju							
	dobry				zły			
	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII
	w procentach							
SLD-UP	16	39	44	32	79	40	37	48
PSL	19	20	34	32	79	59	48	55
PO	40	30	38	24	49	56	47	61
PiS	17	30	32	19	60	57	50	73
LPR**	-	15	9	14	-	69	54	60
Samobrona RP	1	9	27	19	84	72	58	64
Niezdecydowani na kogo głosować	17	-	10	12	68	-	56	69
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	13	15	19	12	76	64	62	73
* Treść pytań: IX - Na kandydatów której partii, ugrupowania lub koalicji ugrupowań zamierza Pan(i) głosować w wyborach 23 września?, X - Gdyby nie udało się utworzyć rządu i odbyły się powtórne wybory, to na kandydatów której partii, ugrupowania lub koalicji głosował(a)by Pan(i) w tych wyborach?, XI i XII - Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to na kandydatów której partii, ugrupowania lub koalicji głosował(a)by Pan(i) w tych wyborach? ** Elektorat LPR liczy w losowej próbie CBOS tylko 34 osoby, w związku z tym dane należy traktować bardzo ostrożnie.								

Znacznie pogorszyły się także oceny **sytuacji politycznej** (spadek odsetka opinii pozytywnych o 5 punktów i wzrost negatywnych o 15 punktów), mimo że w ciągu ostatnich dwóch miesięcy były one wyjątkowo korzystne. Obecnie niemal połowa Polaków (48%) źle ocenia sytuację polityczną, ponad jedna trzecia (36%) określa ją jako przeciętną, a tylko co czternasty (7%) uznaje za dobrą.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– dobra	5	10	6	5	6	5	5	4	5	6	10	12	7
– ani dobra, ani zła	35	36	33	32	38	33	32	24	30	32	42	41	36
– zła	51	43	51	53	47	54	54	64	56	52	37	33	48
Trudno powiedzieć	9	11	10	11	9	8	9	8	10	10	11	14	9

RYS. 2. JAK PAN(I) OGÓLNIIE OCENIA OBECNĄ SYTUACJĘ POLITYCZNĄ W POLSCE?

Pominięto „trudno powiedzieć”.

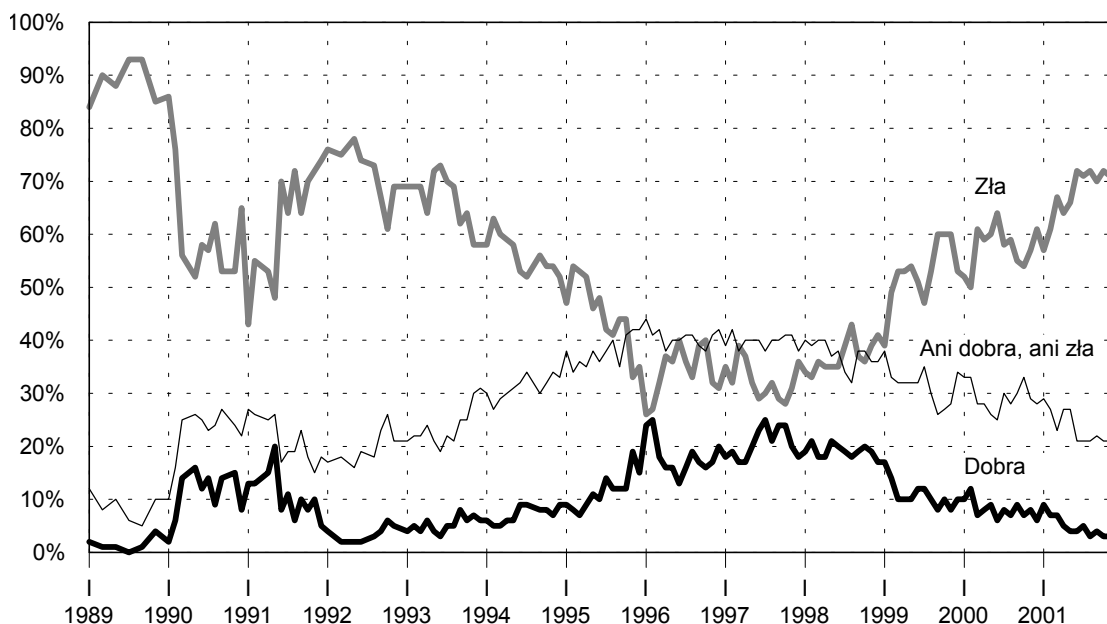
Umocniły się bardzo krytyczne **oceny sytuacji gospodarczej** - zdecydowana większość badanych (wzrost z 71% do 74%) uważa, że jest ona zła, jedna piąta (21%) uznaje za przeciętną, a tylko nieliczni (2%) - za dobrą.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– dobra	6	9	7	7	5	4	4	5	3	4	3	3	2
– ani dobra, ani zła	28	29	27	23	27	27	21	21	21	22	21	21	21
– zła	61	57	61	67	64	66	72	71	72	70	72	71	74
Trudno powiedzieć	5	4	5	3	4	3	3	3	4	4	4	5	3

Z analizy trendu wynika, że od trzech lat (tzn. od końca 1998 roku) opinie na temat stanu gospodarki pogarszały się systematycznie, choć z wahaniem, a w czerwcu br. społeczny krytycyzm osiągnął rekordowo wysoki poziom, który nadal się utrzymuje, a ostatnio nawet się umocnił. Tak złych ocen sytuacji gospodarczej nie notowaliśmy od połowy 1992 roku.

RYS. 3. JAK PAN(I) OGÓLNIIE OCENIA OBECNĄ SYTUACJĘ GOSPODARCZĄ W POLSCE?

Podobnie jak przed miesiącem, ze wszystkich uwzględnionych dziedzin życia publicznego najbardziej krytycznie oceniana jest **sytuacja na rynku pracy w Polsce** - niemal wszyscy ankietowani (95%) uznają ją za złą, w tym dwie trzecie (65%) określa ją jako bardzo złą.

Tabela 6

Jak Pan(i), ogólnie ocenia obecną sytuację na rynku pracy w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	X 2001		XI 2001		XII 2001	
	w procentach					
- bardzo dobra	0	0	0	1	0	1
- dobra	0		1		1	
- ani dobra, ani zła	4	4	3	3	3	3
- zła	31	94	31	93	30	95
- bardzo zła	63		62		65	
Trudno powiedzieć	2	2	3	3	2	2

Utrzymuje się bardzo dramatyczna sytuacja na lokalnym rynku pracy. Obecnie żaden respondent nie sądzi, by w jego miejscowości lub okolicy bez większych problemów można było znaleźć odpowiednią pracę. Tylko co siódmy ankietowany (14%) jest zdania, że można

wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o odpowiednią. Nadal zdecydowanie dominują opinie krytyczne - prawie połowa badanych (46%) uznaje, że w ich miejscowości lub okolicy trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę, a niemal dwie piąte (39%) twierdzi, iż nie ma tam żadnej pracy.

Tabela 7

Jak określił(a)by Pan(i) sytuację na rynku pracy w Pana(i) miejscowości lub okolicy? Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	X 2001	XI 2001	XII 2001
	w procentach		
- bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę	1	1	0
- można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią	17	14	14
- trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę	40	45	46
- nie można znaleźć żadnej pracy	40	39	39
Trudno powiedzieć	2	1	1

We wszystkich grupach społecznych większość badanych ma świadomość istnienia poważnych problemów na lokalnych rynkach pracy, niemniej jednak ocena skali tych trudności jest bardzo silnie związana z wielkością miejsca zamieszkania, wykształceniem, pozycją zawodową i ekonomiczną, a także z wiekiem respondentów (zob. tabele aneksowe). Im mniejsza jest miejscowość, w której mieszkają badani, im gorzej są oni wykształceni, mają gorszą pozycję zawodową i ekonomiczną, a także im są starsi, tym częściej uważają, że w ich miejscu zamieszkania lub okolicy nie można znaleźć żadnej pracy. Pogląd taki wyraża co najmniej połowa mieszkańców wsi i najmniejszych miast, rolników, rencistów, osób mających wykształcenie podstawowe, żyjących w złych warunkach materialnych. Na brak jakiegokolwiek pracy w swoim miejscu zamieszkania najczęściej skarżą się badani osiągający najniższe dochody na osobę w rodzinie (63%) oraz bezrobotni (58%). Natomiast im wyższy jest status społeczny i ekonomiczny oraz większe miejsce zamieszkania, tym te skargi są rzadsze, tym częściej badani twierdzą, że można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o odpowiednią. Pogląd taki najczęściej wyrażają mieszkańcy wielkich aglomeracji miejskich (44%), badani z wyższym wykształceniem (30%). Z tego opisu wynika, że sytuację na lokalnym rynku pracy ankietowani oceniają głównie przez pryzmat własnych doświadczeń.

W kolejnym pytaniu odwołujemy się wprost do doświadczeń osób aktywnych zawodowo pytając, czy liczą się z możliwością utraty pracy. Okazuje się, że w ostatnim miesiącu wśród osób mających zatrudnienie nieco zmalało **poczucie zagrożenia utratą pracy**. Obecnie ponad połowa zatrudnionych (52%, o 4 punkty więcej niż w listopadzie) nie ma tego typu obaw, jednak ponad dwie piąte (44%, o 3 punkty mniej niż przed miesiącem) liczy się z możliwością utraty pracy, w tym jedna siódma (14%) określa to zagrożenie jako bardzo poważne.

Tabela 8

Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty obecnej pracy (np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu, gospodarstwa itp.)?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	V (N=501)		VI (N=486)		VII (N=482)		VIII (N=465)		IX (N=567)		X (N=473)		XI (N=451)		XII (N=464)	
	w procentach															
Bardzo poważnie się z tym liczę	18	47	20	48	21	43	19	41	12	40	12	42	16	47	14	44
Raczej tak	29		28		22		22		28		30		31		30	
Raczej nie	25	48	23	47	26	53	28	53	30	55	29	53	25	48	27	52
Nie, to mało prawdopodobne	23		24		27		25		25		24		23		25	
Trudno powiedzieć	5	5	5	5	4	4	6	6	4	4	5	5	5	5	4	4

Poczucie zagrożenia utratą pracy najczęściej odnotowujemy wśród pracowników spółek o własności mieszanej - prywatnej i państwowej (60%), pracowników fizyczno-umysłowych (57%), badanych żyjących w złych warunkach (55%) i najgorzej sytuowanych (51%) oraz mieszkańców miast średniej wielkości (54%).

Natomiast poczucie pewności zatrudnienia najczęściej mają rolnicy (69% nie obawia się utraty pracy), pracujący na własny rachunek (62%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (60%), badani z wyższym wykształceniem (61%), najlepiej sytuowani (63%), żyjący w dobrych warunkach materialnych (61%).

W stosunku do listopada pogorszyły się **opinie o sytuacji w zakładach pracy respondentów** (wzrost odsetka ocen krytycznych o 7 punktów). Obecnie opinie negatywne (39%) przeważają nad pozytywnymi (30%). Oceny te różnią się w zależności od sektora

gospodarki, do którego należą poszczególne zakłady. Mimo odnotowanego ostatnio wzrostu krytycyzmu, stosunkowo najlepiej oceniana jest kondycja firm sektora prywatnego poza rolnictwem, a następnie instytucji państwowych i publicznych oraz spółek o własności mieszanej - prywatnej i państwowej. Niezmiennie najgorsze notowania mają gospodarstwa rolników indywidualnych.

Tabela 9

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	522	487	518	510	496	499	483	480	464	571	473	451	472
– dobra	31	32	33	28	29	28	24	26	24	31	33	31	30
– ani dobra, ani zła	31	28	28	30	31	31	34	31	35	35	32	34	30
– zła	36	38	37	39	34	38	40	41	39	31	32	32	39
Trudno powiedzieć	2	2	2	3	7	3	2	2	2	3	4	3	1
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– dobra	25	29	29	25	30	26	27	28	26	35	35	34	34
– ani dobra, ani zła	32	29	28	34	32	32	33	35	33	35	30	37	26
– zła	40	40	41	40	31	40	39	34	41	29	30	27	38
Trudno powiedzieć	3	1	1	2	7	2	1	2	1	2	4	2	2
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– dobra	37	42	39	37	36	34	24	31	28	28	36	27	26
– ani dobra, ani zła	31	31	27	28	32	28	40	24	40	42	29	34	34
– zła	32	27	33	34	26	37	35	43	30	29	33	36	40
Trudno powiedzieć	0	1	1	0	6	1	1	1	2	1	2	3	0
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– dobra	44	36	42	34	33	35	29	34	28	41	41	39	36
– ani dobra, ani zła	34	28	31	29	32	36	32	31	39	40	34	33	34
– zła	21	34	25	33	28	25	36	32	33	16	19	23	30
Trudno powiedzieć	1	2	2	4	7	3	3	3	0	3	5	4	1
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– dobra	7	15	4	4	7	6	0	0	3	5	0	2	0
– ani dobra, ani zła	21	18	16	25	24	26	33	27	28	15	30	28	24
– zła	71	62	77	71	64	65	67	73	66	74	70	71	76
Trudno powiedzieć	2	4	3	0	5	2	0	0	3	6	0	0	0

Od dłuższego czasu stabilne pozostają **oceny ogólnych warunków życia ankietowanych i ich rodzin**. Obecnie jedna piąta badanych (21%) uznaje, że żyje im się dobrze, a jedna czwarta (26%) wyraża niezadowolenie. Niezmiennie połowa ankietowanych (53%) określa warunki życiowe swoich rodzin jako *ani dobre, ani złe*.

Tabela 10

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– dobrze	21	22	23	22	22	21	20	20	21	21	24	22	21
– ani dobrze, ani źle	51	52	52	49	48	51	53	53	52	51	52	52	53
– źle	28	25	25	29	30	27	26	27	27	28	24	26	26
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Od listopada w zasadzie nie zmieniły się oceny **sytuacji materialnej gospodarstw domowych respondentów**, chociaż odnotowujemy niewielką polaryzację opinii na ten temat. Obecnie prawie jedna czwarta badanych (23%, wzrost o 4 punkty) uznaje warunki materialne swoich gospodarstw domowych za dobre, dwie piąte (41%) uważa, że są one przeciętne, a ponad jedna trzecia (36%) określa je jako złe.

Tabela 11

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– dobre	20	21	23	20	21	20	20	20	19	15	23	19	23
– ani dobre, ani złe	48	46	45	43	45	41	45	45	48	47	43	47	41
– złe	32	33	32	37	34	39	35	35	33	38	34	34	36

Satysfakcja z warunków życiowych oraz sytuacji materialnej gospodarstw domowych zależy od położenia społeczno-ekonomicznego respondentów oraz ich sytuacji życiowej (zob. tabele aneksowe). Najbardziej zadowoleni są badani z wyższym wykształceniem, osiągający najwyższe dochody na osobę w rodzinie, a szczególnie przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji; częściej niż inni zadowolenie wyrażają też pracujący na własny rachunek oraz

respondenci najmłodsi, uczniowie i studenci. Natomiast im gorsze jest położenie ankietowanych, tym większy wśród nich odsetek niezadowolonych - szczególnie wysoki jest on wśród osób najgorzej sytuowanych, bezrobotnych. Satysfakcja z warunków życiowych zależy ponadto od wielkości miejsca zamieszkania - im mniejsza miejscowość, w której mieszkają badani, tym większy ich odsetek uważa, że żyje im się źle, tym mniejszy deklaruje zadowolenie.

PRZEWIDYWANIA

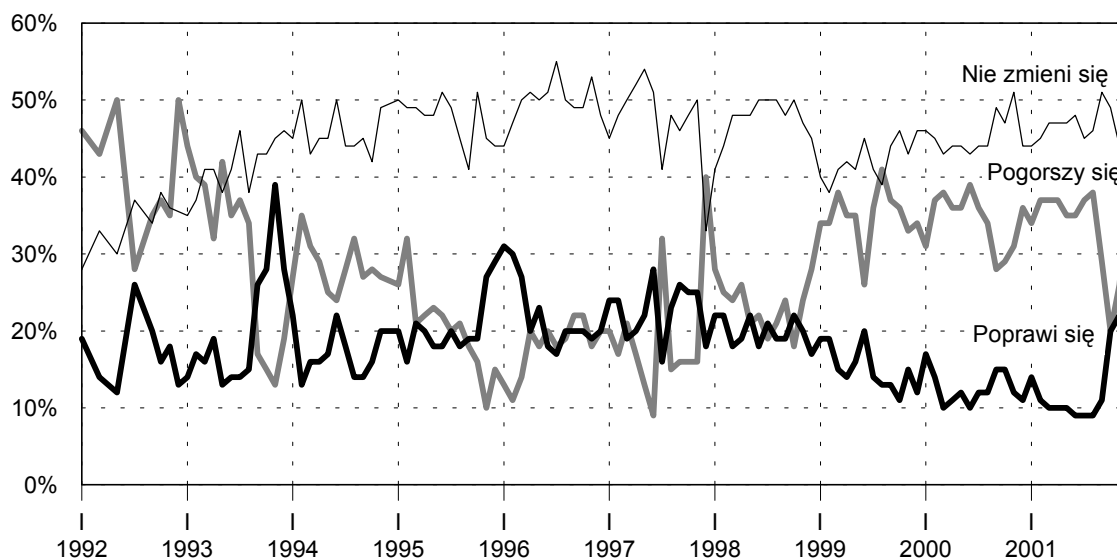
Grudniowe załamanie się nastrojów społecznych wyraża się również w znacznym wzroście pesymizmu w przewidywaniach dotyczących życia publicznego.

W stosunku do listopada znacznie pogorszyły się przewidywania dotyczące **rozwoju ogólnej sytuacji w kraju** w najbliższym roku (11-punktowy spadek odsetka optymistów i 13-punktowy wzrost pesymistów). Obecnie dwie piąte badanych (39%) spodziewa się pogorszenia sytuacji w Polsce, niemal tyle samo (41%) sądzi, że nie ulegnie ona zmianie. Tylko co dziewiąty ankietowany (11%) wyraża nadzieję na jej poprawę. Pogorszenie się prognoz w tej dziedzinie jest szczególnie widoczne na tle znacznej poprawy tego wskaźnika w poprzednich dwóch miesiącach.

Tabela 12

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
Poprawi się	11	14	11	10	10	10	9	9	9	11	20	22	11
Nie zmieni się	44	44	45	47	47	47	48	45	46	51	49	44	41
Pogorszy się	36	34	37	37	37	35	35	37	38	29	20	26	39
Trudno powiedzieć	9	7	7	6	6	8	8	9	7	9	10	8	9

RYS. 4. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY W CIĄGU NAJBLIŻSZEGO ROKU SYTUACJA W POLSCE POPRAWI SIĘ, POGORSZY CZY TEŻ SIĘ NIE ZMIENI?

Pominięto „trudno powiedzieć”.

We wszystkich grupach społecznych - niezależnie od deklarowanych poglądów politycznych i sympatii partyjnych, a także poziomu wykształcenia, dochodów, statusu społeczno-zawodowego, miejsca zamieszkania czy wieku - odnotowujemy w ostatnim miesiącu wzrost pesymizmu w przewidywaniu rozwoju ogólnej sytuacji w kraju oraz zdecydowaną przewagę opinii negatywnych nad pozytywnymi (zob. tabele aneksowe).

W stosunku do listopada najbardziej pogorszyły się przewidywania respondentów identyfikujących się z lewicą (14-punktowy spadek odsetka optymistów i 13-punktowy wzrost pesymistów) oraz ankietowanych o orientacji centrowej (spadek odsetka optymistów i wzrost pesymistów odpowiednio o 10 i 12 punktów), nieco mniej zaś - badanych deklarujących poglądy prawicowe (6-punktowy spadek odsetka optymistów i 9-punktowy wzrost pesymistów).

Tabela 13

Poglądy polityczne	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju*											
	poprawa				bez zmian				pogorszenie			
	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII
	w procentach											
Lewica	16	27	29	15	52	53	43	42	26	12	25	38
Centrum	9	16	18	8	54	52	47	45	30	24	28	40
Prawica	10	21	17	11	48	44	41	39	36	26	33	42
Nieokreślone	9	15	20	10	48	45	43	36	27	22	19	37

* W tabeli pominięto „trudno powiedzieć”.

Spektakularny spadek optymizmu oraz znaczny wzrost pesymizmu odnotowujemy w elektoracie PSL (o 30 punktów zmalał odsetek prognozujących, że ogólna sytuacja w kraju się poprawi, a o 18 punktów wzrósł odsetek przewidujących jej pogorszenie). Z kolei największy wzrost pesymizmu (o 25 punktów) i znaczny spadek optymizmu (o 15 punktów) widoczny jest wśród sympatyków Samoobrony. Na tej podstawie można sądzić, że konfrontacja nadziei i oczekiwań z rzeczywistością najbardziej negatywnie odbiła się na nastrojach wyborców wywodzących się ze wsi.

Obecnie stosunkowo najmniej pesymistyczne są przewidywania badanych, którzy nie są zdecydowani, na kogo głosowaliby w najbliższych wyborach, a także elektoratu SLD-UP. Natomiast najbardziej pesymistyczne są prognozy wyborców PiS i Samoobrony.

Tabela 14

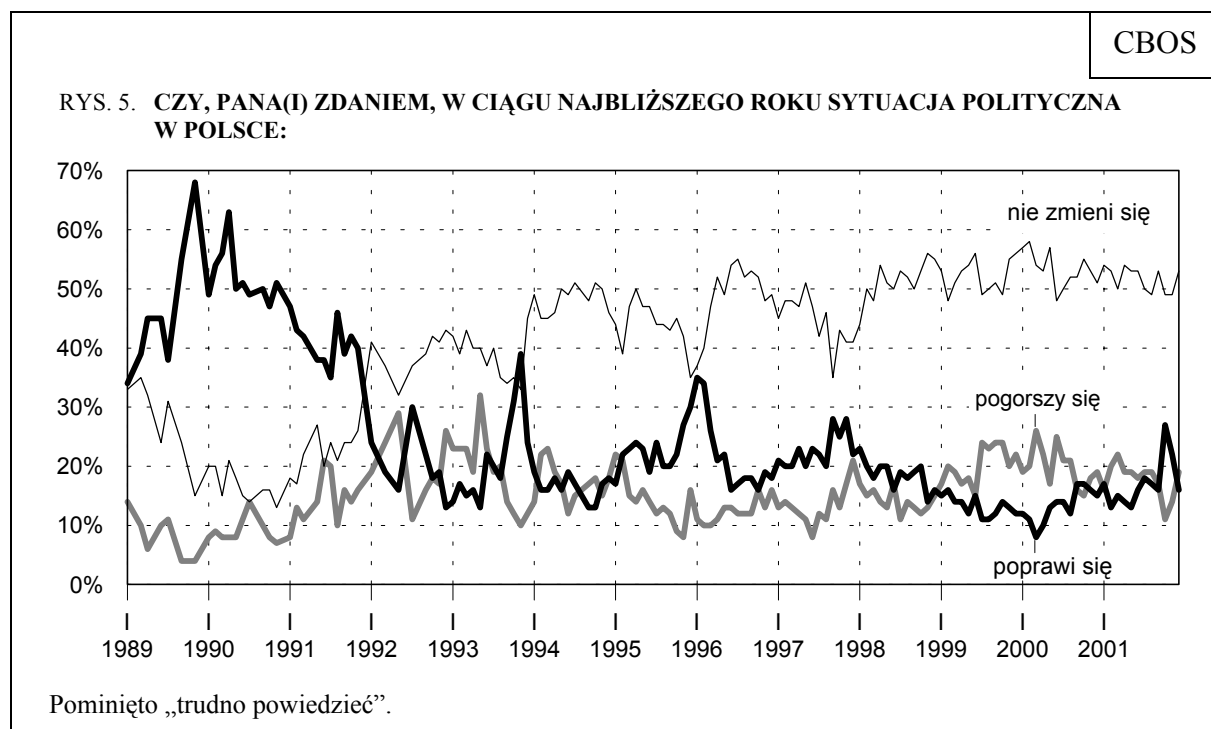
Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych*	Prognoza rozwoju ogólnej sytuacji w kraju											
	poprawa				bez zmian				pogorszenie			
	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII	IX	X	XI	XII
	w procentach											
SLD-UP	18	31	34	19	54	52	40	45	22	9	20	30
PSL	12	25	39	9	58	48	41	54	23	15	17	35
PO	10	20	11	15	60	54	49	45	27	25	31	38
PiS	12	24	19	4	38	35	37	37	39	36	35	54
LPR	-	27	13	5	-	40	46	34	-	23	27	45
Samoobrona	14	16	27	12	46	47	33	26	33	24	33	58
Niezdecydowani na kogo głosować	6	-	23	12	51	-	34	41	30	-	4	20
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	7	11	12	7	48	50	50	40	35	25	28	44

* Zob. uwaga w tabeli 3.

Gorsze niż w listopadzie są również prognozy **sytuacji politycznej** w ciągu najbliższego roku. Obecnie jedna piąta badanych (19%, wzrost o 5 punktów) spodziewa się jej pogorszenia, ponad połowa (53%, wzrost o 4 punkty) uważa, że się ona nie zmieni, a jedna szóstka (16%, spadek o 6 punktów) ma nadzieję na poprawę w tej dziedzinie.

Tabela 15

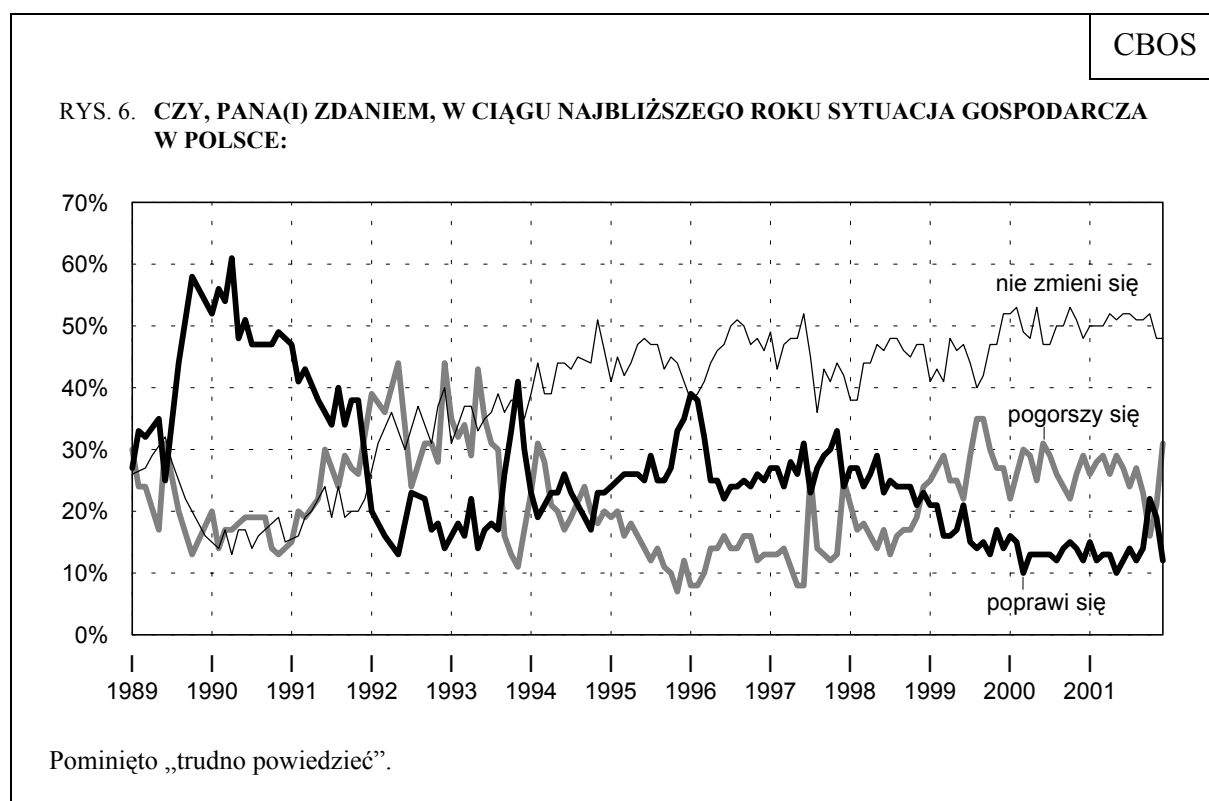
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– poprawi się	15	17	13	15	14	13	16	18	17	16	27	22	16
– nie zmieni się	51	54	53	50	54	53	53	50	49	53	49	49	53
– pogorszy się	19	16	20	22	19	19	18	19	19	17	11	14	19
Trudno powiedzieć	15	13	14	13	14	15	13	13	15	14	13	14	12

Pogorszyły się też prognozy **sytuacji gospodarczej** (7-punktowy spadek odsetka optymistów i 10-punktowy wzrost pesymistów). Obecnie zaledwie jedna ósma ankietowanych (12%) oczekuje poprawy stanu gospodarki, niemal jedna trzecia (31%) przewiduje jego pogorszenie, a prawie połowa (48%) uważa, że sytuacja gospodarcza się nie zmieni.

Tabela 16

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– poprawi się	12	15	12	13	13	10	12	14	12	14	22	19	12
– nie zmieni się	48	50	50	50	52	51	52	52	51	51	52	48	48
– pogorszy się	29	26	28	29	26	29	27	24	27	23	16	21	31
Trudno powiedzieć	11	8	10	8	9	9	9	10	10	12	10	12	9

Znacznie wzrósł pesymizm w przewidywaniu **sytuacji na rynku pracy** w Polsce w najbliższym roku. Wyraźnie przybyło (o 12 punktów) badanych, którzy uważają, że ulegnie ona pogorszeniu, nieco ubyło zaś osób niespodziewających się żadnych zmian oraz przewidujących poprawę (po 5 punktów). Obecnie niemal połowa Polaków (47%) jest zdania, iż bezrobocie wzrośnie, dwie piąte (39%) przewiduje, że jego wysoka stopa się utrzyma, a jedynie 6% ma nadzieję na poprawę sytuacji na rynku pracy.

Należy przy tym podkreślić, że od października odnotowujemy dynamiczny i spektakularny spadek odsetka optymistów oraz równie silny wzrost odsetka pesymistów.

Tabela 17

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja na rynku pracy w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	X 2001		XI 2001		XII 2001	
	w procentach					
- zdecydowanie się poprawi	0	15	0	11	0	6
- raczej się poprawi	15		11		6	
- nie zmieni się	49	49	44	44	39	39
- raczej się pogorszy	21	27	26	35	35	47
- zdecydowanie się	6		9		12	
Trudno powiedzieć	9	9	10	10	8	8

Bardziej pesymistyczne niż w listopadzie są także prognozy związane bezpośrednio z sytuacją respondentów, a dotyczące kondycji ich zakładów pracy oraz ogólnych warunków życia ich rodzin.

Wzrósł pesymizm w przewidywaniu **sytuacji zakładów pracy respondentów** w najbliższym roku. Co czwarty zatrudniony (25%, wzrost o 6 punktów) spodziewa się jej pogorszenia, tylko co dziesiąty (10%) - poprawy, a ponad połowa (55%) uważa, że w najbliższej przyszłości kondycja ich miejsc pracy się nie zmieni.

Prognozy te są słabo zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki, do którego należy zakład respondenta - w każdym przypadku więcej jest pesymistów niż optymistów, najczęściej jednak wyrażano przekonanie, że sytuacja w tej dziedzinie pozostanie bez zmian. W stosunku do listopada odnotowaliśmy znaczny wzrost pesymizmu w przewidywaniach kondycji firm sektora prywatnego poza rolnictwem, a szczególnie - instytucji państwowych i publicznych, których przyszłość równie często jak przyszłość indywidualnych gospodarstw rolnych postrzegana jest w czarnych barwach.

Tabela 18

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	533	491	521	509	500	501	482	480	460	567	473	451	473
– poprawi się	14	16	15	18	14	13	13	13	13	13	13	11	10
– pozostanie bez zmian	54	52	52	48	52	51	53	55	55	56	59	57	55
– pogorszy się	22	21	24	26	24	26	23	24	23	18	19	19	25
Trudno powiedzieć	10	11	9	8	10	10	11	8	9	13	9	13	10
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– poprawi się	10	15	10	14	17	9	9	13	11	11	12	8	7
– pozostanie bez zmian	52	50	57	51	50	63	57	53	57	62	57	62	59
– pogorszy się	26	25	25	27	24	22	23	26	22	16	20	19	30
Trudno powiedzieć	12	9	8	8	10	7	11	8	9	10	11	10	5
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– poprawi się	14	21	21	24	11	11	14	21	19	12	12	14	15
– pozostanie bez zmian	61	56	42	37	54	36	49	45	52	59	55	47	50
– pogorszy się	16	15	29	32	28	33	26	27	24	11	23	24	27
Trudno powiedzieć	10	9	9	7	8	20	11	7	5	18	10	15	9
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– poprawi się	22	18	19	24	16	22	20	10	17	16	16	14	10
– pozostanie bez zmian	57	56	53	50	54	51	51	61	54	57	64	60	56
– pogorszy się	13	14	19	19	21	21	18	22	21	16	15	12	20
Trudno powiedzieć	9	12	9	8	8	6	11	7	9	11	5	15	14
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– poprawi się	6	7	7	5	9	3	6	3	2	5	13	7	10
– pozostanie bez zmian	46	44	55	54	49	52	55	64	57	36	52	52	56
– pogorszy się	41	37	33	34	37	37	32	26	29	38	22	32	31
Trudno powiedzieć	7	12	5	7	5	8	8	6	13	21	14	9	3

Pogorszyły się także prognozy dotyczące **ogólnych warunków życia respondentów i ich rodzin**. Obecnie jedna czwarta badanych (24%, wzrost o 6 punktów) spodziewa się ich pogorszenia, tylko jedna ósma (13%) ma nadzieję na poprawę, a połowa (51%) sądzi, że najbliższy rok nie przyniesie zmian w tej sferze życia.

Tabela 19

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	2000	2001											
	w procentach												
– lepiej	14	16	14	12	13	12	14	11	11	15	17	14	13
– tak samo	51	51	54	53	53	54	54	57	55	54	54	55	51
– gorzej	25	23	25	26	24	24	24	21	21	20	18	18	24
Trudno powiedzieć	10	10	7	9	10	10	8	11	13	12	11	13	12

Odnutowane w listopadowym pomiarze symptomy pogarszania się nastrojów społecznych wyraźnie nasiliły się w grudniu. Nasuwa się przypuszczenie, że przyczyną załamania się nastrojów społecznych jest konfrontacja rozbudzonych przez wybory nadziei i oczekiwań z rzeczywistością. Rosnące bezrobocie, kryzys finansów publicznych i związane z tym zagrożenia dla obywateli, a także napięcia na scenie politycznej to wystarczające powody do społecznego niezadowolenia.

Trzeba podkreślić, że załamanie nastrojów społecznych poprzedzone było ich poprawą w ciągu ubiegłych dwóch miesięcy. Takie zmiany opinii publicznej są typowe dla okresów bezpośrednio powyborczych. Obserwowaliśmy je, choć w różnym nasileniu i zakresie, także po wyborach parlamentarnych w latach 1993 i 1997. Obecne załamanie dotyczy jednak prawie wszystkich najważniejszych aspektów życia publicznego.

Należy także pamiętać, że grudzień jest bardzo nietypowym miesiącem. Właśnie w grudniu wielokrotnie odnotowywaliśmy pogorszenie się nastrojów społecznych - dobry nastrój przedświąteczny przeplata się bowiem z niepokojem spowodowanym zwiększonymi wydatkami, a potrzeby i aspiracje szczególnie silnie i dotkliwie mogą się wówczas zderzać z realnymi możliwościami finansowymi.

Wskazówek do interpretacji grudniowego załamania się nastrojów społecznych dostarczy dopiero ich styczniowy pomiar.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?
(%)

	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	64	16	958
Płeć				
Mężczyźni	24	63	13	457
Kobiety	16	65	19	502
Wiek				
18-24 lat	22	70	8	148
25-34	18	70	12	173
35-44	20	63	16	188
45-54	17	64	19	196
55-64	17	59	23	95
65 lat i więcej	22	57	21	158
Miejsce zamieszkania				
Wies	16	63	22	352
Miasto do 20 tys.	26	59	15	113
20-100 tys.	20	65	15	187
101-500 tys.	21	66	12	188
501 tys. i więcej mieszk.	22	68	10	118
Wykształcenie				
Podstawowe	19	63	19	246
Zasadnicze zawodowe	13	70	17	263
Średnie	22	63	15	331
Wyższe	29	56	15	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	26	55	20	66
Prac. umysł. niż. szczebla	27	63	11	72
Pracownicy fiz.- umysł.	12	71	17	95
Robotnicy wykwalifikowani	12	74	14	78
Robotnicy niewykwalifik.	18	60	22	38
Rolnicy	28	56	16	48
Pracujący na własny rach.	28	60	12	54
Bierni zawodowo				
Rencisci	12	64	24	109
Emeryci	23	55	21	186
Uczniowie i studenci	20	70	10	80
Bezrobotni	16	75	9	97
Gospodynie domowe i inni	13	73	14	32
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	65	15	138
spółce właścicieli	15	66	19	80
prywatnych i państwa	22	63	16	201
sekt. pryw. poza rolnict.	26	54	21	54
prywatnym gosp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	15	71	15	142
276-399	13	67	19	121
400-549	17	65	17	148
550-799	19	61	19	152
Powyżej 799 zł	28	58	14	202
Ocena własnych war. mater.				
Złe	13	75	12	340
Średnie	18	63	20	394
Dobre	33	51	16	224
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	13	69	18	46
Raz w tygodniu	16	66	18	450
1-2 razy w miesiącu	23	64	13	174
Kilka razy w roku	21	65	14	199
W ogóle nie uczestniczy	27	53	20	88
Poglądy polityczne				
Lewica	24	59	17	288
Centrum	18	65	17	270
Prawica	20	66	14	180
Trudno powiedzieć	15	68	17	217

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	36	48	9	960
Płeć					
Mężczyźni	10	38	48	4	458
Kobiety	5	34	48	13	502
Wiek					
18-24 lat	11	46	40	3	148
25-34	6	36	52	7	173
35-44	8	34	51	7	188
45-54	5	37	51	8	197
55-64	12	30	48	10	95
65 lat i więcej	6	32	45	18	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	7	37	46	11	352
Miasto do 20 tys.	4	41	49	6	113
20-100 tys.	6	30	51	12	187
101-500 tys.	12	38	44	6	190
501 tys. i więcej mieszk.	7	34	57	2	118
Wykształcenie					
Podstawowe	8	30	48	15	246
Zasadnicze zawodowe	6	32	51	11	263
Średnie	8	40	48	5	333
Wyższe	9	46	43	2	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	8	45	45	1	66
Prac. umysł. niż. szczebla	5	39	50	6	72
Pracownicy fiz.-umysł.	8	49	38	4	95
Robotnicy wykwalifikowani	3	32	58	7	78
Robotnicy niewykwalifik.	8	30	46	16	38
Rolnicy	17	23	44	15	48
Pracujący na własny rach.	4	31	60	5	54
Bierni zawodowo					
Renciści	9	33	48	11	111
Emeryci	6	31	47	16	186
Uczniowie i studenci	11	41	46	3	80
Bezrobotni	3	36	53	8	97
Gospodynie domowe i inni	16	37	44	3	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	6	36	49	8	139
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	8	44	43	4	80
sekt. prywat. poza rolnict.	7	37	52	5	201
prywatnym gosp. rolnym	16	19	47	18	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	5	29	56	11	142
276-399	9	36	49	7	123
400-549	6	38	47	10	148
550-799	4	40	43	13	152
Powyżej 799 zł	14	34	50	2	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	4	29	55	12	341
Średnie	7	39	46	8	394
Dobre	14	40	42	4	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	5	44	43	8	46
Raz w tygodniu	5	36	51	8	452
1-2 razy w miesiącu	6	38	41	15	174
Kilka razy w roku	12	34	49	4	199
W ogóle nie uczestniczy	13	29	48	9	88
Poglądy polityczne					
Lewica	13	41	42	4	290
Centrum	5	39	50	5	270
Prawica	4	34	57	4	180
Trudno powiedzieć	5	26	47	22	217

Tabela 3. Jak określił(a)by Pan(i) sytuację na rynku pracy w Pana(i) miejscowości lub okolicy? Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie: 1 - bez większych problemów można znaleźć odpowiednią pracę; 2 - można wprawdzie znaleźć jakąś pracę, ale trudno jest o pracę odpowiednią; 3 - trudno jest znaleźć jakąkolwiek pracę; 4 - nie można znaleźć żadnej pracy (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	0	13	46	39	1	960
Płeć						
Mężczyźni	0	14	49	36	2	458
Kobiety	0	13	42	43	1	502
Wiek						
18-24 lat	0	19	47	32	2	148
25-34	0	22	53	25	0	173
35-44	1	11	52	36	0	188
45-54	0	13	37	49	1	197
55-64	0	8	40	50	3	95
65 lat i więcej	0	6	43	47	4	158
Miejsce zamieszkania						
Wies	0	3	46	50	0	352
Miasto do 20 tys.	0	5	43	51	1	113
20-100 tys.	0	4	47	45	4	187
101-500 tys.	0	27	50	23	0	190
501 tys. i więcej mieszk.	1	44	36	16	3	118
Wykształcenie						
Podstawowe	0	8	39	51	2	246
Zasadnicze zawodowe	0	10	48	41	1	263
Średnie	0	14	47	36	2	333
Wyższe	0	30	49	20	2	117
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	0	22	57	19	2	66
Prac.umysł.hiz.szczębia	0	23	49	26	2	72
Pracownicy fiz.-umysł	1	14	54	31	0	95
Robotnicy wykwalifikowani	0	11	53	36	0	78
Robotnicy niewykwalifik.	0	9	49	42	0	38
Rolnicy	0	4	43	53	0	48
Pracujący na własny rach.	0	19	56	21	3	54
Bierni zawodowo						
Rencisci	0	7	40	50	4	111
Emeryci	0	10	43	45	2	186
Uczniowie i studenci	0	23	41	33	3	80
Bezrobotni	0	10	33	58	0	97
Gospodynie domowe i inni	0	18	33	47	1	32
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	0	14	49	36	2	139
społce właścicieli	0	20	54	24	2	80
prywatnych i państwa	1	16	58	24	1	201
sekt. pryw. poza rolnict.	0	5	43	52	0	54
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	0	4	33	63	0	142
276-399	0	11	44	45	0	123
400-549	1	10	53	35	1	148
550-799	0	14	45	39	3	152
Powyżej 799 zł	0	25	47	24	4	202
Ocena własnych war. mater.						
Złe	1	9	38	52	1	341
Średnie	0	12	49	39	0	394
Dobre	0	23	51	21	5	224
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	6	33	58	3	46
Raz w tygodniu	0	11	47	41	1	452
1-2 razy w miesiącu	1	12	47	39	2	174
Kilka razy w roku	0	18	44	36	1	199
W ogóle nie uczestniczy	0	22	46	29	3	88
Poglądy polityczne						
Lewica	0	13	49	37	1	290
Centrum	0	15	48	36	1	270
Prawica	0	22	45	31	1	180
Trudno powiedzieć	1	5	39	52	3	217

Tabela 4. Czy liczy się Pan(i) z możliwością utraty obecnej pracy
(np. zwolnienia, bankructwa, upadku, likwidacji zakładu,
gospodarstwa itp.)?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	52	4	464
Płeć				
Meżczyźni	41	55	3	258
Kobiety	47	49	4	206
Wiek				
18-24 lat	39	56	5	50
25-34	47	50	3	127
35-44	46	49	5	137
45-54	46	50	3	122
55-64	20	80	0	23
65 lat i więcej	14	86	0	5
Miejsce zamieszkania				
Wies	42	54	4	161
Miasto do 20 tys.	43	56	1	56
20-100 tys.	54	44	2	98
101-500 tys.	36	59	5	93
501 tys. i więcej mieszk.	45	51	4	56
Wykształcenie				
Podstawowe	43	47	10	58
Zasadnicze zawodowe	46	50	3	146
Średnie	46	52	2	173
Wyższe	37	61	2	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	40	60	0	66
Prac. umysł. fiz. szczebla	42	55	2	71
Pracownicy fiz.- umysł.	57	39	4	95
Robotnicy wykwalifikowani	49	44	7	78
Robotnicy niewykwalifik.	48	40	12	38
Rolnicy	30	69	1	46
Pracujący na własny rach.	38	62	0	50
Bierni zawodowo				
Renciści	28	72	0	8
Emeryci	19	81	0	5
Uczniowie i studenci	0	51	49	3
Gospodynie domowe i inni	0	100	0	2
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	37	59	4	136
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	60	35	5	80
sekt. pryw. poza rolnict.	47	50	3	194
prywatnym gosp. rolnym	26	73	1	48
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	51	40	9	59
276-399	44	48	8	54
400-549	49	47	4	84
550-799	48	51	1	70
Powyżej 799 zł	36	63	1	121
Ocena własnych war. mater.				
Złe	55	42	3	130
Średnie	42	53	4	200
Dobre	36	61	3	135
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	65	0	13
Raz w tygodniu	43	52	5	214
1-2 razy w miesiącu	35	62	3	97
Kilka razy w roku	58	40	2	101
W ogóle nie uczestniczy	37	61	1	39
Poglądy polityczne				
Lewica	52	45	4	143
Centrum	39	60	1	147
Prawica	40	57	3	94
Trudno powiedzieć	44	46	10	77

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	41	40	9	958
Płeć					
Mężczyźni	13	42	38	7	457
Kobiety	10	40	40	10	502
Wiek					
18-24 lat	13	42	36	9	148
25-34	11	44	42	3	173
35-44	6	44	44	6	188
45-54	8	39	46	7	196
55-64	15	38	32	15	95
65 lat i więcej	17	34	32	16	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	12	47	30	12	352
Miasto do 20 tys.	11	36	46	7	113
20-100 tys.	10	38	46	7	187
101-500 tys.	12	39	40	9	188
501 tys. i więcej mieszk.	10	34	52	3	118
Wykształcenie					
Podstawowe	18	32	35	14	246
Zasadnicze zawodowe	5	42	44	9	263
Średnie	10	44	39	7	331
Wyższe	13	46	39	2	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	11	50	38	1	66
Prac. umysł. niż. szczebla	13	35	48	4	72
Pracownicy fiz.- umysł.	9	44	46	1	95
Robotnicy wykwalifikowani	5	37	53	5	78
Robotnicy niewykwalifik.	9	41	42	9	38
Rolnicy	12	56	26	7	48
Pracujący na własny rach.	7	46	37	10	54
Bierni zawodowo					
Renciści	12	38	36	14	109
Emeryci	16	34	35	15	186
Uczniowie i studenci	14	39	37	10	80
Bezrobotni	5	45	43	7	97
Gospodynie domowe i inni	19	34	30	17	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	10	40	47	3	138
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	10	46	39	6	80
sekt. pryw. poza rolnict.	8	42	46	4	201
prywatnym gosp. rolnym	13	50	25	12	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	32	48	7	142
276-399	8	47	38	7	121
400-549	9	43	36	11	148
550-799	12	36	38	14	152
Powyżej 799 zł	15	41	38	6	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	9	36	48	7	340
Średnie	10	45	34	11	394
Dobre	17	39	36	8	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	20	48	18	46
Raz w tygodniu	10	43	38	8	450
1-2 razy w miesiącu	12	43	38	7	174
Kilka razy w roku	9	41	42	8	199
W ogóle nie uczestniczy	21	30	38	10	88
Poglądy polityczne					
Lewica	15	42	38	5	288
Centrum	8	45	40	7	270
Prawica	11	39	42	7	180
Trudno powiedzieć	10	36	37	17	217

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku **sytuacja na rynku pracy** w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	nie zmieni się	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	39	47	8	960
Płeć					
Mężczyźni	6	42	46	5	458
Kobiety	5	36	48	10	502
Wiek					
18-24 lat	7	41	48	4	148
25-34	8	32	49	11	173
35-44	1	42	51	6	188
45-54	5	39	53	3	197
55-64	7	43	41	9	95
65 lat i więcej	9	39	36	16	158
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	45	37	13	352
Miasto do 20 tys.	8	38	50	5	113
20-100 tys.	4	34	55	7	187
101-500 tys.	7	36	52	5	190
501 tys. i więcej mieszk.	9	37	52	2	118
Wykształcenie					
Podstawowe	8	32	42	18	246
Zasadnicze zawodowe	4	42	49	5	263
Średnie	4	41	50	5	333
Wyższe	9	45	42	3	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	14	37	46	3	66
Prac. umysł. niż. szczebla	7	33	58	2	72
Pracownicy fiz.-umysł.	5	40	55	0	95
Robotnicy wykwalifikowani	1	37	57	5	78
Robotnicy niewykwalifik.	1	37	46	16	38
Rolnicy	1	48	39	12	48
Pracujący na własny rach.	2	49	44	4	54
Bierni zawodowo					
Renciści	5	35	44	15	111
Emeryci	9	40	37	14	186
Uczniowie i studenci	7	42	48	3	80
Bezrobotni	4	32	55	9	97
Gospodynie domowe i inni	8	50	41	1	32
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	3	40	54	3	139
społec. właścicieli					
prywatnych i państwa	10	35	52	3	80
sekt. prywat. poza rolnict.	5	41	49	5	201
prywatnym gosp. rolnym	2	46	40	12	54
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	3	37	51	8	142
276-399	4	43	49	5	123
400-549	7	33	51	10	148
550-799	8	43	38	11	152
Powyżej 799 zł	7	41	47	5	202
Ocena własnych war. mater.					
Złe	3	34	54	9	341
Średnie	6	43	44	7	394
Dobre	11	40	41	8	224
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	5	34	52	9	46
Raz w tygodniu	5	40	47	9	452
1-2 razy w miesiącu	9	41	40	10	174
Kilka razy w roku	3	36	55	6	199
W ogóle nie uczestniczy	14	40	41	5	88
Poglądy polityczne					
Lewica	8	38	49	5	290
Centrum	4	42	50	5	270
Prawica	7	37	51	6	180
Trudno powiedzieć	4	40	38	18	217